

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ
МИНИСТРЛІГІ

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Асилова А.С., Нұрғазина Ә.М.

ҚОР НАРЫҒЫ ЖӘНЕ БИРЖА ІСІ

Оқу құралы

Алматы
«Қазақ университеті»
2022

Пікір жазғандар: **Дауылбаев Қ.Б.** – экономика ғылымдарының докторы, Еуразиялық Заң академиясының профессоры
Досжан Р.Д. – экономика ғылымдарының кандидаты, әл Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университетінің доценті

Асилова А.С., Нұрғазина А.М.

Қор нарығы және биржа ісі: Оқу құралы / А.С. Асилова, Ә.М. Нұрғазина. – Алматы: Қазақ университеті, 2022. – 136 б.

Оқу құралында қор нарығы және биржа ісі түсінігі мен мәні, қаржылық құралдардың жіктелінуі, қор нарығы қатысушыларының қызметіндегі ерекшеліктер, бағалы қағаздарды шығару, орналастыру, айналысқа жіберу және өтеу тәртіптері мен шарттары сияқты тақырыптар қамтылады.

Зерттелген материалды қорытындылау мақсатында оқу құралында өзін-өзі бақылау сұрақтары, тест сұрақтары және тапсырмалар келтірілген. Мазмұндалған оқу материалы қор нарығы және биржа ісі саласында теориялық білімдер мен тәжірибелік дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Оқу құралы қаржы-экономикалық мамандық бойынша оқитын студенттер мен магистранттарға, сонымен қатар қор нарығы саласындағы жас мамандардың білімін, біліктілігін жоғарылату үшін ұсынылады.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	3
I. ҚОР НАРЫҒЫНЫҢ НЕГІЗДЕРІ	5
1.1. Қор нарығы ұғымы және мәні.....	5
1.2. Бағалы қағаздардың түрлері.....	15
1.3. Акцияларға салынатын инвестицияның ерекшеліктері.....	22
1.4. Облигацияларға салынатын инвестицияның ерекшеліктері.....	32
1.5. Туынды қаржылық құралдардың мәні.....	40
II. БИРЖА ІСІНІҢ НЕГІЗДЕРІ	63
2.1. Биржа және биржа ісінің мәні мен түсінігі.....	63
2.2. Биржа нарығын реттеу.....	75
2.3. Биржа нарығының субъектілер.....	83
III. БИРЖАЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ТӘЖІРИБЕСІ	91
3.1. Биржа нарығындағы инвестициялау механизмі.....	91
3.2. Биржа нарығындағы инвестициялық стратегия.....	98
3.3. Биржа нарығындағы клиринг және есеп айырысу, сауда жүргізу тәртібі мен шарттары.....	104
ГЛОССАРИЙ	113
ТАПСЫРМАЛАР	118
ТЕСТ СҰРАҚТАРЫ	126
ҚЫСҚАРТЫЛҒАН СӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ	143
БИБЛИОГРАФИЯЛЫҚ ТІЗІМ	144

КІРІСПЕ

Қор нарығының айналым механизмін түсінусіз қазіргі уақыттағы капиталдық ұдайы өндірістің көптеген үдерістері мен мәнін түсініп, ұғыну мүмкін емес. Қор нарығы күрделі әрі әртараптандырылған жүйе. Бұл нарықты әртүрлі белгілеріне байланысты жіктеуге болады. Қор нарығы алғашқы және қайталамалы болып бөлінеді. Алғашқы нарықта жаңа бағалы қағаздардың шығарылымы арқылы капиталдың мобилизациясы жүзеге асады, ал қайталамалы нарықта – шығарылып қойған бағалы қағаздар айналысы жүреді. Сондай-ақ, бағалы қағаздардың жиынтық нарығы айналымды ұйымдастыру формасы бойынша биржалық және биржадан тыс операциялар құрамынан тұрады.

Қазіргі уақыттағы экономикалық қатынастардың дамуы биржа және сауданың биржалық механизмі сауда операцияларын жүзеге асырудың басты механизмі ретінде қабылданып, бекітілген. Қандай да болмасын биржа логикалық дамудың және толықтаушы сауда құрылымы – нарықтың реттелуінің нәтижесі.

«Қор нарығы және биржа ісі» оқу құралы «Бағалы қағаздар нарығы» және «Биржа ісі» пәндеріне сәйкес биржалық және биржадан тыс қор нарығы саласындағы теориялық-әдіснамалық білімдерді және тәжірибелік дағдыларды қалыптастыру мақсатында дайындалды.

«Бағалы қағаздар нарығы» және «Биржа ісі» пәндері – қор нарығындағы субъектілердің қаржылық құралдарын шығару, айналысқа жіберу және өтеу кезіндегі экономикалық қатынастарға негізделген, практикаға бағытталған курстар.

Қор нарығын және биржа ісін зерттеу саласына келесілер жатады:

- қор нарығының мәні;
- қор нарығы инфрақұрылымының ерекшеліктері;
- қор нарығы субъектілерінің қызметіндегі ерекшеліктер, сондай-ақ оларды реттеу мен бақылау;
- биржаның қызметтері;

- сауданы, клирингті және есеп айырысуларды жүргізу тәртіптері;
- қаржылық құралдарды шығару, тіркеу, айналысқа жіберу, сатып алу немесе өтеу тәртіптері.

«Қор нарығы және биржа ісі» оқу құралының өзектілігі экономикалық субъектілердің дамуы үшін қажетті инвестициялық ресурстарды қайта бөлудегі қор нарығының рөлімен анықталады. Бұл оқу құралындағы оқу-практикалық материалда отандық қор нарығының пайда болуынан бастап қазіргі кезге дейінгі инфрақұрылымды кезең-кезеңмен реформалау қамтылған. Сонымен қатар оқу құралында қор нарығының зейнетақы жүйесімен, валюта нарығымен, қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау жүйесімен, ақша-несие жүйесімен және қаржы нарығының өзге де салаларымен өзара байланысын талдау ұсынылған.

Сондай-ақ, бұл оқу құралы «Биржалық трейдинг» арнайы курсы менгеруде пайдаланылуы мүмкін.

Оқу құралы кіріспеден, қысқартылған сөздер тізімінен, үш негізгі тараудан, глоссарийден, тапсырмалар бөлімінен, тест сұрақтарынан және библиографиялық тізімнен тұрады.

III БИРЖАЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ТӘЖІРИБЕСІ

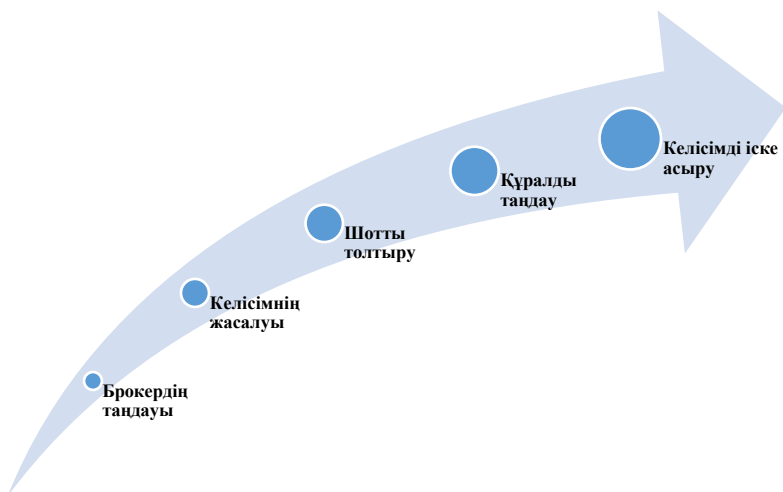
3.1. Биржа нарығында инвестициялау механизмі

Биржа нарығында қатысушылар қаржылық құралдармен биржалық мәмілелер жасайды. Биржалық мәмілелер сауда-саттыққа қатысушылардың келісім жасалғанын растайтын құжаттармен рәсімделеді.

Биржалық мәмілелерге сәйкес келісім-шарт туралы ереже қолданылады (сатып алу-сату, комиссиялық сыйақы және т.б.). Биржалық мәмілелердің мәні – биржада айналысқа жіберілген мүлік. Биржалық мәмілелерді жасау кезінде мәміле тараптарының не қаржылық активтері, не міндеттемелері болады.

Инвестициялардың белгілі бір тәртібі бар, яғни биржа нарығында бағалы қағаздармен мәмілелер жасау.

Инвестор брокерлермен жұмыс жасау үшін суретте көрсетілген келесідей қадамдарды ескеруі қажет.

12-сурет. Биржа нарығындағы инвестициялаудың қадамдары

Жоғарыдағы суретте көрсетілгендей биржа нарығында бағалы қағаздарға инвестиция салудың бес негізгі қадамы көрсетілген, оның ішінде:

1. Брокерді таңдау

Брокерді таңдау критерийі ретінде жұмыс тәжірибесі, комиссия көлемі, клиенттерге арналған қосымша қызмет көрсетулері болуы мүмкін.

Брокердің қызметі лицензияланады. Бұл ретте бағалы қағаздарды сатып алуға және қолда бар бағалы қағаздар туралы ақпаратты сақтауға арналған барлық инвесторлардың қаражаттарын есепке алуды ОД жүргізеді. ОД қаржылық құралдармен мәмілелерді тіркеуді, осы құралдарға құқықтарды есепке алуды және растауды жүзеге асырады. Брокерлік лицензия қайтарылған жағдайда, инвестордың бағалы қағаздарға меншігі туралы барлық жазбалар, сондай-ақ инвестордың ОД шотындағы ақшасы ОД-де қалады.

2. Номиналды ұстау және брокерлік қызметтер туралы келісім-шарт жасау

Брокерлік қызмет көрсету бойынша келісім-шартты рәсімдеу үшін клиенттің жеке куәлігі немесе төлқұжаты болуы қажет. Жоғарыда аталған келісім-шарт негізінде ОД-де инвестор ақшаны есепке алу үшін банктік шотты және бағалы қағаздарды есепке алу үшін қосалқы шот ашылады. Инвестор-клиент уақытымен өзінің жеке шотынан өзіне тиесілі қаржылық құралдары бойынша үзінді алады және кез-келген уақытта бөлек ақы төленіп, үзінді көшірме сұратуға құқылы.

3. Қаржылық құралдарды алу үшін ОД-дегі шотты толтыру

Брокерлік қызмет көрсету шарты жасалғаннан кейін және тиісті шоттар ашылғаннан кейін, салымшының банктік шотынан салынған қаражатты келісімде көрсетілген реквизиттерге сәйкес ОД-дің шотына аудару қажет. Бағалы қағаздарды сатып алмас бұрын, брокерге хабарласу арқылы қаражаттың ОД-дің шотына түскенін және бар екендігіне көз жеткізу қажет.

4. Құралды таңдау

Бағалы қағаздарды таңдау үшін оларды талдау, сондай-ақ эмитенттердің қаржылық жағдайын және нарықтың жалпы динамикасын бағалау ұсынылады

Осы және басқа зерттеулер болашаққа болжам жасауға және инвестициялық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. KASE және эмитенттерде айналысқа түсетін бағалы қағаздар туралы ақпарат KASE веб-сайтында, сондай-ақ осы эмитенттердің веб-сайттарында көпшілікке қол жетімді. Брокерден кеңес сұраған жағдайда, брокер тек жалпы ұсыныстар береді.

Инвестор инвестициялау құралын өз бетінше таңдайды және инвестиция көлемін анықтайды. Инвесторлар үшін брокерлік компаниялар мен аналитикалық агенттіктердің талдамалық материалдары да қол жетімді, олармен ақпараттық ресурстар арқылы танысуға болады (сайттар, бюллетеньдер, БАҚ және т.б.)

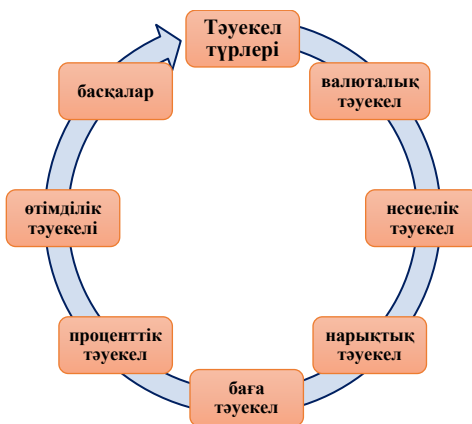
5. Құралды сатып алу бойынша мәміле жасау

Бағалы қағазды сатып алу үшін инвестор барлық қажетті (баға мен басқа) параметрлерді көрсете отырып, белгіленген формада брокерге клиенттік тапсырысты жібереді. Мәміленің нақты орындалуы мен аяқталуы биржадағы сұраныс пен ұсынысқа байланысты болады. Мәміле жасалған жағдайда, брокер инвесторға бағалы қағаздарды оның Орталық депозитарийіндегі қосалқы шотқа аударғанын растайтын құжаттарды ұсынады. Тапсырыс орындалмаған жағдайда, ақша сомасы инвестордың есеп шотында өзгеріссіз қалады.

Барлық бағалы қағаздарды сату үшін инвестор брокерге бағалық және сандық параметрлерді көрсете отырып, клиенттік тапсырыс береді.

Биржа нарығы 13-суретте көрсетілгендей әр түрлі тәуекелдермен байланысты.

13-сурет. Тәуекелдер түрлері

Валюталық тәуекел валютаның айырбас бағамының өзгеруімен байланысты.

Несиелік тәуекел төлемнің сәтсіздігінен немесе негізгі қарызды уақытылы төлемегеннен және оның өтелмегендігіне байланысты туындайды (своптар, опциондар, форвардтар және басқа қаржылық құралдар бойынша міндеттемелер), сондай-ақ контрәріптестерінің немесе өз клиенттерінің міндеттемелерін орындамауы немесе уақытылы орындамауынан туындайды.

Нарықтық тәуекел қаржы нарықтарының ымырасыз қозғалыстарымен байланысты. Нарықтық тәуекел нарықтың табиғатының макроэкономикалық сипатына ие, яғни нарықтық тәуекел көздері макроэкономикалық сипатта болады.

Баға тәуекелі қаржылық құралдың құнының өзгеруіне байланысты туындайды.

Проценттік тәуекел сыйақы төлеу ставкасының қолайсыз өзгеруіне байланысты туындайды.

Өтімділікті жоғалту тәуекелі міндеттемелердің ықтимал орындалмауына не уақтылы орындалмауына байланысты.

Активтер ретінде бағалы қағаздардың өтімділігін жоғалту тәуекелі төмен шығындармен және қолайлы бағалар бойынша оларды жылдам сату мүмкіндігімен айқындалады. Биржалық құралдармен мәмілелер жасау кезіндегі тәуекелдерді бағалау мен басқаруда әртүрлі көрсеткіштер қолданылады, мысалы, қаржылық қызмет көрсету, өтімділік және төлем қабілеттілігі, айналымдылық, рентабельділік көрсеткіштері. Қаржы талдаушылары өтімділік, проценттік шығыстар мен борышты жабу, борыштық жүктеме және басқалар, қаржылық коэффициенттер топтарын пайдаланады. Бұл индикаторлар инвестициялардың тәуекелдері мен шығындылығын төмендетуге арналған қаржылық менеджмент және тәуекел-менеджмент жүйелерінің бір бөлігі болып табылады.

Инвесторлар қаржылық құралдармен биржалық келісім-шарт жасайды. Алайда нарықты бағалау мен тәуекелді басқару бойынша тәжірибенің болуы, қаржылық талдау биржалық саудасаттық саласында білімнің болуын қажет етеді.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары

- 1. Қандай активтер қаржылық болып саналады?*
- 2. Қандай міндеттемелер қаржылық болып саналады?*
- 3. Биржалық келісімнің ерекшелігі неде?*
- 4. Биржа нарығында қандай инвестициялау механизмі бар?*
- 5. Бағалы қағаздарды сату және сатып алу бойынша келісім-шарт жасауда биржа нарығында қандай комиссиялар бар?*
- 6. Орталық депозитарий биржа нарығында мәмілелер орындалғанда қандай функциялар атқарады?*
- 7. Биржа нарығында қандай тәуекелдер бар?*

3.1 практикалық бөлім

1-тапсырма.

Жылдық табыс мөлшерлемесін қарапайым қызығушылық пен күрделі процент түрінде есептеу үшін формулаларды салыстыру. Осы формулаларды қолдану арқылы мәселені шешіңіз.

Егер инвестор 1000 еуро номиналды құны бар 10 облигацияны сатып алған болса, инвестицияның болашақ құнын анықтаңыз. Облигациялардың өтеу мерзімі 5 жыл, жылдық проценттік мөлшерлеме – 7%.

2-тапсырма.

Әлемдік тәжірибеде облигацияларды инвестициялау кезінде есептелген сыйақы қолданылады. Есептелген сыйақыны есептеу формуласы мынадай:

Жинақталған сыйақысы = номиналды * (купон мөлшерлемесі / жылына купондық төлемдер саны) * (купон кезеңіндегі күндер саны / күндердің негізгі саны).

2020 жылдың 15 қыркүйегінде инвестор 1 000 АҚШ долларымен 100 облигацияны сатып алған жағдайда, инвестиция үшін есептелген сыйақыны есептеу. Жылына 10% облигация бойынша купон жылына екі рет – 15 қаңтар мен 15 шілдеде төленеді. Негіз есептеу 30/360.

3-тапсырма.

Осы бөлімге 2-міндеттің шарттарына сәйкес, егер облигациялардың өтеу мерзімі 5 жыл болса, облигациялардың табыстылығы есептеледі, облигациялар 2020 жылдың қаңтарында шығарылды. Инвестор облигацияларды өтеуге дейін ұстады.

4-тапсырма.

Биржа нарығындағы облигациялар «лас» және «таза» бағамен бағаланады. Баға белгілеу ерекшеліктерін қарастырыңыз және төмендегі кестені толтырыңыз:

Баға	Сипаттама	Есептеу формасы
«таза» баға		
«лас» баға		

5-тапсырма.

Биржа нарығында операциялар жүргізу кезінде инвестор брокердің, биржаның, депозитарийдің комиссиялық алымдарын төлейді.

Инвестор қосымша банк комиссиясын төлейді, өйткені бағалы қағаздармен операциялар жасау үшін тиісті шотқа ақша аудару қажет. Банк комиссиясы осындай шоттан бағалы қағаздарды сатудан алынған ақшаны аудару және алу кезінде де алынады.

Инвестор төлеген комиссиялардың жалпы сомасын келесілерді ескере отырып анықтаңыз.

1. Инвестор А компаниясының 100 акциясын бір дана үшін 500 АҚШ доллары бағасымен сатып алды. Инвестициялық шотқа қаражат аудару үшін банк қызметтері инвестиция сомасының 0,1%-ін құрады. Брокердің қызметтері мәміле сомасының 3%-ін, биржа қызметтері – 2 АҚШ долларын, депозитарий қызметтері – 3 АҚШ долларын құрады.

2. Жарты жылдан кейін акциялар бойынша инвестициялық шотқа әрбір акцияға 7 АҚШ доллары мөлшерінде дивиденд түсті. Бір жылдан кейін инвестор акцияларды бір данаға 600 доллар бағасымен сатқан. Акцияларды сатудан түскен сома бұрын алынған дивидендтер сақталған инвестициялық шотқа түсті. Түскен ақшаны инвестор банктің, брокердің, биржаның және депозитарийдің комиссияларын (сол тарифтер бойынша) төлей отырып, өзінің инвестициялық шотынан алып тастады.

3. Инвестордың таза пайдасын анықтаңыз.

3.2 Биржа нарығындағы инвестициялық стратегия

Биржа нарығындағы инвестициялық стратегия тәуекел мен табыстылықтың қолайлы деңгейін ескере отырып, түрлі қаржылық құралдарды сатып алу бойынша инвестордың іс-әрекеті болып табылады.

Биржа нарығындағы инвестициялық стратегияның мақсаты қаржылық құралдардың портфелін қалыптастыру болып табылады. Портфель активтердің сақталуын қамтамасыз ету, сондай-ақ қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада олар бойынша табыстылықты алу үшін құрылады.

Көрсетілген мақсатқа сүйене отырып, инвестициялық стратегияның келесідей міндеттері айқындалады:

- биржа нарығында инвестициялау бағыттарын әзірлеу;
- тәуекелдерді бағалау және осы тәуекелдердің қолайлы деңгейін анықтау;
- инвестицияларды әртараптандыру және тәуекелдерді хеджеу;
- инвестициялаудың таңдалған бағыты бойынша табыстылықтың болжамды деңгейін анықтау.

Биржа нарығындағы инвестициялық стратегияның функциялары активтерді басқару және оларды бөлу болып табылады.

Жеке инвесторлар көп жағдайда өзінің инвестициялық портфелін немесе стратегиясын жалпыға қол жетімді ақпарат көздеріне негіздей отырып, дербес қалыптастырады. Жеке инвесторлардың активтерін оның тілектерін ескере отырып, осындай инвестор үшін инвестициялық стратегия әзірлейтін кәсіби қатысушының (басқарушы компанияның) басқаруына жол беріледі.

Өз кезегінде институционалды инвесторлар портфелін қалыптастыру үшін басқарушы компанияны тарта алады немесе тиісті лицензиясы болған кезде дилер ретінде активтерді дербес инвестициялай алады.

Институционалды инвесторларға қатысты сеніп тапсырылған активтерді басқару бойынша нормалар мен талаптар қолданылады. Бұдан басқа, әрбір инвестор оның инвестициялық саясатын айқындайтын активтерді басқару ережелерін әзірлейді.

Инвестициялық белсенділік шеңбері инвестициялық декларацияда көрсетіледі. Мысал ретінде инвестициялық қордың декларациясы болуы мүмкін, ол инвестициялау объектілерінің тізбесін, осы қордың активтеріне қатысты инвестициялық қызметтің мақсаттарын, стратегиясын, шарттары мен шектеулерін, оның активтерін хеджирлеу мен әртараптандыру талаптарын айқындайтын құжат болып табылады.

Биржалық құралдарды сатып алу және сату туралы шешім қабылдау кезінде эмиссиялық бағалы қағаздарға қатысты эмитенттің қаржылық тұрақтылығы мен несиелік қабілеттілігінің көрсеткіштері немесе деривативтерге, валюталық және ақша нарығының құралдарына қатысты нарық конъюнктурасының көрсеткіштері ескеріледі.

Биржа нарығында Standard and Poor 's, Fitch және Moody' s халықаралық рейтингтік агенттіктері немесе Ұлттық рейтингтік агенттіктер беретін борыштық қаржылық құралдар, эмитенттер, қарсы әріптестер бойынша несиелік тәуекел деңгейінің көрсеткіші болып табылатын несиелік рейтинг ерекше мәнге ие болады.

Инвестициялық стратегияны қалыптастыру кезінде инвесторлар икемді, әртараптандырылған, жедел, инвестициялық тәуекелдерді барынша азайту және жалпы қаржы стратегияларына тән басқаларына негізделеді.

Келесі инвестициялық стратегияларды бөлу жалпы қабылданған:

- консервативті;
- қалыпты;
- агрессивті.

Консервативтік стратегияның инвестициялық мақсаты инвестициялардың негізгі сомасын жоғалту тәуекелін азайту кезінде тұрақты табыс алу болып табылады. Консервативті стратегия қаржылық құралдардың нарықтық құнына әсер ететін факторлардың күтілетін өзгерістеріне негізделеді, нәтижесінде бұл тұрақты пайда әкеледі. Мұндай стратегияны таңдау кезінде портфель МБҚ және халықаралық қаржы ұйымдарының бағалы қағаздарын сатып алу есебінен басым түрде қалыптастырылады.

Қалыпты стратегияның инвестициялық мақсаты әртүрлі қаржылық құралдар, оның ішінде МБҚ, корпоративтік облигациялар және үлестік бағалы қағаздар арасында активтерді бөлу есебінен орташа табыстылық алу болып табылады. Құралдар арасында бөлу тәуекелдің орташа деңгейі бар неғұрлым кірістерінің пайдасына жүзеге асырылады.

Агрессивті стратегия нарықтық тәуекелдердің жоғары деңгейі кезінде, яғни жоғары жүрісті және жоғары тәуекелді құралдарға инвестициялау арқылы табыстың жоғары деңгейін алуды көздейді. Мұндай құралдар баға ауытқулары түрінде волатильді жоғары деңгейіне ие болғандықтан, алып-сатарлық үшін ең тартымды болып табылады. Екінші жағынан, бұл эмитенттері тартылған инвестициялар бойынша табыстылықтың неғұрлым жоғары деңгейін ұсынуға дайын жоғары неселік тәуекелі бар құралдар болуы мүмкін.

Осы стратегияны таңдау кезінде портфель негізінен үлестік құралдардан – акциялардан, қор пайларынан тұрады.

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының активтерін ҚРҰБ басқаруында инвестициялау қалыпты немесе консервативті стратегияның мысалы болуы мүмкін. Салымшылардың жинақтары инвестицияларының негізгі көлемі МБҚ, облигациялар және еурооблигациялар. ҚРҰБ зейнетақы қорының активтерін қалыптастыру және басқару үшін биржалық құралдар саудасына қатысады. Активтер сондай-ақ Қазақстан Республикасының банктерінің депозиттеріне орналастырылады.

Инвестициялаудың ұқсас стратегияларын екінші деңгейдегі банктер, сақтандыру компаниялары, инвестициялық қорлар және инвесторлардың басқа да топтары пайдаланады. Осылайша, инвесторлар өз активтерін тиімді басқару үшін стратегияларды әзірлейді. Осы стратегиялар тәуекелдің, табыстылықтың және өтімділіктің түрлі деңгейлері бар қаржылық құралдардың инвестициялық портфелін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары

- 1. Инвестициялық стратегияларды таңдаудағы инвесторлардың мақсаттары мен міндеттері қандай?*
- 2. Инвестициялық стратегияларды қалыптастыруға тәуекел деңгейі қалай әсер етеді?*
- 3. Инвестициялық стратегиялардың қандай түрлері бар?*
- 4. Консервативті стратегияның агрессивті стратегиядан айырмашылығы неде?*
- 5. Инвестициялық портфельді құруда инвесторлар қандай қағидаларды қолданады?*
- 6. Алтын-валюта активтері портфелінің құрылымы қандай?*
- 7. Алтын-валюта активтерінің инвестициялық портфелін қалыптастырудың ерекшеліктері қандай?*

3.2 практикалық бөлім

1-тапсырма.

БЖЗҚ инвестициялық портфельін талдап, келесі құралдар портфельіндегі үлесін анықтаңыз:

Құрал	Портфельдегі үлесі, %	Портфельдегі үлесі, теңге	Құрал сипаттамасы, түрі, табыстылығы, тәуекелі
ҚР қаржы министрлігінің МБҚ			
ҚРҰБ ноталары			
ҚР корпоративті эмитенттердің облигациялары			
ҚР эмитенттерінің акциялары			
Халықаралық қаржы ұйымдарының БҚ			
Шетел мемлекеттерінің МБҚ			

2-тапсырма.

Төменде кестені толтыра отырып, биржа нарығындағы институционалды инвесторлар қызметінің ерекшеліктерін анықтаңыз.

Инвесторлар	Биржа нарығындағы қызметі	Инвестициялау стратегиясы	Инвестициялық құралдар
Банк			
Сақтандыру компания			
Инвестициялық қор			
Ұлттық қор			
Зейнетақы қоры			

3-тапсырма.

Консервативті стратегия негізінде келесі құралдардың көмегімен 1 000 000 теңге көлеміндегі жеке инвестициялық портфельді қалыптастырыңыз.

Құралдар	Портфельдегі үлесі, %	Параметрлері
ҚР қаржы министрлігінің МБҚ	47	Номиналы 100 теңге, купондық, жылдық 6%
ҚР қаржы министрлігінің МБҚ	18	Номиналы 100 теңге, индекстелген, купондық (инфляция деңгейі + 3%), жылдық инфляция – 8%
ҚРҰБ нотасы	5	Номиналы 100 теңге, дисконттық, жылдық 12%, әр 90 күн сайын сатып алуға және төлеуге болады
ҚР корпоративтік облигациялары	19	Номиналы 1000 теңге, купондық, жылдық 11%
ҚР эмитенттерінің акциялары	1	Бір акцияның бағасы 335 теңге, дивиденд бір акцияға 31 теңге

Бір жыл ішіндегі портфель табыстылығын есептеңіз.

4-тапсырма.

Параметрлері осы бөлімнің 3-тапсырмасында көрсетілген құралдарды пайдалана отырып және қалыпты стратегияға негіздей отырып, 2 000 000 теңге сомасындағы меншікті инвестициялық портфельін қалыптастырыңыз. Портфельдегі құралдар үлесін өзіңіз анықтаңыз. Бір жыл ішінде портфель табыстылығын есептеңіз.

5-тапсырма.

Параметрлері осы бөлімнің 3-тапсырмасында көрсетілген құралдарды пайдалана және агрессивті стратегияға негіздей отырып, 3 000 000 теңге сомасындағы меншікті инвестициялық портфельін қалыптастырыңыз. Портфельдегі құралдар үлесін өзіңіз анықтаңыз. Портфель табыстылығын бір жыл ішінде есептеңіз, 1 акция 405 теңге бағасымен сатылды.

3.3 Биржа нарығындағы клиринг және есеп айырысу сауда-саттық жүргізу шарттары мен тәртібі

Биржа бағалы қағаздармен және басқа да қаржылық құралдармен сауда-саттықты ұйымдастыруға және өткізуге құқылы. Сауда-саттық заңнама және сауда-саттықты ұйымдастырушының ішкі ережелері шеңберінде жүзеге асырылады. Сауда-саттыққа тек биржа мүшелері ғана қатыса алады.

Сауда қызметін ұйымдастыру аясында биржа сауда-саттық жүйелерін әзірлеуді, пайдалануды және дамытуды жүзеге асырады. Сауда-саттық жүйелері – бұл мамандандырылған құрал-жабдықтар мен бағдарламалық қамтамасыз ету.

Он-лайн технологиялардың дамуымен кеңінен таралған жұмыс қашықтықтан қол жетімді түрде болады, бұл кезде брокерлік және дилерлік ұйымдардың трейдерлері биржаның сауда жүйесіне қосылып, ондағы қажетті әрекеттерді орындайды, соның ішінде тапсырыстар беру, сауда-саттық туралы ақпаратты қарау, жасалған мәмілелерді растауды алу және тағы басқаларды жүзеге асырады.

Биржалық сауда – бұл сауда-саттыққа қатысушылар тарапынан нақты ережелерді орындауды талап ететін күрделі механизм. Сауда-саттыққа қатысушы тұлғалар заңнамаға және биржаның талаптарына сәйкес келетін мәмілелер жасау үшін арнайы білімі мен дағдыларына ие болуы керек.

Сонымен қатар, қаржылық құралдармен жұмыс жасаудағы тәуекелге сәйкес мұндай адамдар қаржылық менеджмент, қаржылық талдау, бухгалтерлік есеп және тәуекел-менеджмент негіздерін игеру қажеттілігін айқындайды.

KASE сауда-саттық өткізудің келесі әдістерін қолданады:

- 1) үздіксіз қарсы аукцион әдісі;
- 2) тікелей мәміле жасау әдісі;
- 3) фиксинг әдісі;
- 4) франкфурттық сауда әдісі;
- 5) мамандандырылған сауда әдісі;
- 6) ағылшын сауда әдісі;
- 7) голландтық сауда әдісі;

8) жазылу әдісі.

1), 3)-7) әдістер сауда-саттыққа қатысушылардың әлеуетті шектелмеген саны арасындағы бәсекелестік болатын ашық сауда-саттық әдісіне жатады. Сауда-саттықты жүргізудің негізгі әдісі – үздіксіз қарсы аукцион әдісі. Әдістердің сипаттамалары төмендегі 2-кестеде келтірілген.

2-кесте. Биржалық сауда-саттық әдістерінің негізгі сипаттамалары

№	Әдістің атауы	Сипаттамасы
1.	Үздіксіз қарсы аукцион әдісі	Сауда-саттыққа қатысушылардың қарсы тапсырыстары қанағаттандырылады
2.	Тікелей мәміле жасау әдісі	Аукционға қатысушылар арасында келіссөздер жүргізіледі
3.	Фиксинг (тоқтаусыз) әдісі	Тепе-теңдік бағаны іздеу жүргізіледі
4.	Франкфурттық сауда әдісі	Шекті бағаны іздеу
5.	Мамандандырылған сауда әдісі	Құралды тек бір сатушы немесе сатып алушы болған кезде жарамды болады
6.	Ағылшын сауда әдісі	Басында әдейі төмендетілген баға сауда-саттық ашылатын уақытта анықталады
7.	Голландтық сауда әдісі	Басында әдейі жоғары бағаланған баға анықталады, сол кезде сауда-саттық ашылады
8.	Жазылу әдісі	Жазылу құралға тапсырыс қалыптастыру кезінде жүзеге асырылады

Сауда-саттық жүйесін пайдалану – сауда-саттық жүйесінің пайдаланушыларын сертификаттау және сауда-саттық жүйесіне қол жеткізу ережелерге сәйкес жүзеге асырылады. Биржа сауда жүйесінде жұмыс істеуге келесідей жеке тұлғалар жіберіледі:

- 1) биржа мүшелерінің трейдерлері;
- 2) растау жүйесі (ЕДБ) пайдаланушылардың қызметкерлері;
- 3) бақылаушылар (биржа мүшелері және ҚРҰБ);
- 4) интернет-клиенттер;
- 5) биржа қызметкерлері.

Пайдаланушыға сауда жүйесіне кіру рұқсаты берілген кезде оған ID – сауда жүйесінде оны сәйкестендіру үшін пайдаланушыға жеке сәйкестендіру нөмірі беріледі. Пайдаланушы биржалық сауда жүйесіне кіру үшін өзіне берілген идентификаторды және осы идентификаторға сәйкес парольді енгізеді.

Осылайша, сауданы ұйымдастыру және өткізу биржаның негізгі мақсаты болып табылады. Биржалық сауда-саттық белгіленген талаптар шеңберінде жүзеге асырылады, оны сауда-саттықтың барлық қатысушылары орындауы керек.

Қаржылық құралдармен жасалатын операциялар бойынша клиринг қызметі дегеніміз – қаржылық құралдармен операцияға қатысушылардың талаптары мен міндеттемелері туралы ақпаратты анықтау, тексеру және беру үдерісі болып табылады.

Биржа клирингті мамандандырылған бағдарламалық-аппараттық кешен болып табылатын клиринг жүйесін қолдана отырып жүргізеді. Бұл кешен клиринг мәселелері бойынша іс-әрекеттерді автоматтандыруға арналған.

Клирингтік қызметке ұқсас, KASE валюта нарығында және туынды құралдар (деривативтер) нарығында мәмілелер бойынша есеп айырысуды жүзеге асырады. Осы мақсатта KASE құрылымында есеп айырысу кеңесі жұмыс істейді.

Сауда-саттыққа қатысушыларға Есеп айырысу палатасы олардың ақшаларын есепке алу үшін теңге және шетел валютасында ағымдағы шоттар ашады. Валюта нарығында және туынды құралдар нарығында сауда-саттыққа қатысушылардан алынған ақша биржаның корреспонденттік шоттарына тиісті ағымдағы шоттарда есептеледі.

Жеке тұлғалардың эмиссиялық бағалы қағаздармен мәмілелері бойынша клиринг пен есеп айырысуды Орталық депозитарий жүзеге асырады.

Осылайша, биржа қаржылық құралдармен сауданы ұйымдастыру шеңберінде клирингтік және есеп айырысу қызметін біріктіреді. Биржаның заңнамасы мен ішкі құжаттары биржа нарығының клирингтік және есеп айырысу жүйелерінің жұмысына қойылатын негізгі талаптарды анықтайды.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары

1. Регламентіне сәйкес сауда-саттықты жүргізу дегеніміз не?
2. Сауда-саттықты жүргізетін қандай әдістер бар?
3. Биржаның сауда жүйесімен жұмыс істеуге қандай адамдарға рұқсат етіледі?
4. Клиринг жүргізудің тәртібі мен шарттары қандай?
5. Биржалық есеп айырысуды жүргізудің қандай шарттары мен тәртібі бар?
6. Бағалы қағаздардың орталық депозитарийінің сауда-саттық нәтижелері бойынша есеп айырысу ерекшелігі қандай?
7. Қаржы ұйымы ретінде биржаның ұйымдастырушылық құрылымының ерекшеліктері қандай?

3.3 практикалық бөлім

1-тапсырма.

Сауда-саттық әдістерін анықтаңыз

Әдістің атауы	Сипаттамасы
Ағылшын сауда әдісі	Тек бір ғана сатушы немесе сатып алушы болады
Голландық сауда әдісі	Сауда алдында үстеме баға қойылады
Тікелей келісім сауда әдісі	Сауданың алдында төмендетілген баға қойылады
Үздіксіз қарсы аукцион әдісі	Жазылу құралға тапсырыс қалыптастыру кезінде жүзеге асырылады
Жазылу әдісі	Аукционға қатысушылар арасында келіссөздер жүргізіледі
Мамандандырылған сауда әдісі	Тепе-теңдік бағаны іздеу жүргізіледі
Фиксинг (бекіту) сауда әдісі	Баға түсіру жолын іздейді
Франкфурттық сауда әдісі	Сауда-саттыққа қатысушылардың қарсы тапсырыстары қанағаттандырылады

2-тапсырма.

Бос орындарға келетін сөздерді көрсетіңіз.

Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің биржа нарығында айналысқа түсетін бағалы қағаздарының сипаттамасы келесідей:

1. «Мемлекеттік қысқа мерзімді қазынашылық міндеттеме» (_____) (мемлекеттік қысқа мерзімді қазынашылық міндеттемелер) жеңілдетілген эмиссиялық бағалы қағаздар болып табылады. Номиналды құны _____ – _____ теңге. _____ айналыс мерзімі үш, алты, тоғыз және он екі ай мерзімінде шығарылады. Сыйақыны есептеу үшін _____ кезеңіндегі нақты күндер саны пайдаланылады. _____ орналастыру жеңілдігі бар бағамен (баға номиналды құннан төмен), өтеу – номиналды құн бойынша жүзеге асырылады.

2. «Мемлекеттік орта мерзімді қазынашылық міндеттеме» (_____) (мемлекеттік орта мерзімді қазынашылық міндеттемелер) купонды эмиссиялық бағалы қағаздар болып табылады.

Номиналды құны _____ – _____ теңге. _____ айналыс мерзімі бір жылдан бес жылға дейін беріледі. _____ орналастыру және өтеу олардың номиналды құны бойынша жүзеге асырылады, ал айналыс мерзімі ішінде орналастыру кезінде купон деп аталатын белгіленген сыйақы төленеді.

3. «Мемлекеттік орта мерзімді индекстелген қазынашылық міндеттеме» (_____) (мемлекеттік орта мерзімді индекстелген қазынашылық міндеттемелер) купонды эмиссиялық бағалы қағаздар болып табылады. Номиналды құны _____ – _____ теңге. _____ айналыс мерзімі бір жылдан бес жылға дейінгі мерзімде беріледі және алты айлық мөлшерлеме болуы керек. _____ бойынша есеп айырысу және өтеу номиналды құны бойынша жүзеге асырылады, ал индекстелген купон деп аталатын белгіленген сыйақы төленеді.

_____ салынған ақшаны индекстеу орналастыру кезінде анықталған бекітілген купонды және алынған купондық кезеңдегі инфляция индексіні қосу арқылы алынған индекстелген купонды есептеу жолымен жүргізіледі. Егер аяқталған купондық кезеңдегі инфляция индексі теріс мәнге тең болса, онда инфляция индексінің мәні нөлге тең қабылданады. Индекстелген купонды төлеу _____ бойынша эмитент белгілеген күндері жылына екі рет, тиісті мерзімділікпен жүзеге асырылады.

Жауап нұсқалары:

- а) МЕККАМ
- б) МЕОКАМ
- в) МОЙКАМ
- г) 1 теңге
- д) 100 теңге
- е) 1000 теңге

3-тапсырма.

2001 жылдың 1 қаңтарынан 2020 жылдың 1 қаңтарына дейінгі KASE индексі динамикасы 12-суретте көрсетілген.

Published on TradingView.com, June 21, 2021 09:47:58 +06

Индекс KASE, W O: 3373.89 H: 3375.72 L: 3329.30 C: 3349.13

TradingView

12-сурет. KASE индексі

KASE индексі акциялардың нарықтық бағаларының және осы тізімдегі акциялардың белгілі бір күнгі бағасына қатынасын білдіреді, ол еркін айналыстағы акцияларды ескере отырып капиталдандыру арқылы өлшенеді.

KASE индексінің ауытқуын талдап, оның өзгеруіне қандай факторлар әсер еткенін анықтаңыз.

4-тапсырма.

Кестеде клирингтік қызметтерге KASE қабылдаған құралдар тізімі көрсетілген. Жетіспейтін құралдарды анықтап, «артық» құралдарды алып тастаңыз.

Клирингтік қызметтер үшін биржа қабылдаған
құралдар тізімі

№ р/с	Қаржылық құралдардың атауы
1	2
1	<i>Деривативтер нарығы</i>
1.	
1.1.	Теңгенің бағамы бойынша АҚШ долларына үш айлық фьючерс
1.2.	Теңгенің бағамы бойынша АҚШ долларына алты айлық фьючерс
1.3.	?
1.4.	KASE индексіне алты айлық фьючерс
1.5.	«ҚазМұнайГаз» Барлау Өндіру» АҚ-ның жай акцияларына үш айлық фьючерс
1.6.	?
1.7.	«Қазақстан Халық жинақ банкі»
1.8.	«Қазақстан Халық жинақ банкі» АҚ-ның жай акцияларына алты айлық фьючерс
1.9.	?
1.10.	?
1.11.	«Кселл» АҚ-ның жай акцияларына үш айлық фьючерс
1.12.	«Кселл» АҚ-ның жай акцияларына алты айлық фьючерс
1.13.	«Қазтрансойл» АҚ-ның жай акцияларына үш айлық фьючерс
1.14.	?
1.15.	«Қазтрансойл» АҚ-ның жай акцияларына тоғыз айлық фьючерс
2.	<i>Валюта нарығы</i>
2.1.	Есеп айырысу мерзімі Т + 0 болған кезде теңге бойынша есеп айырысу еуромен
2.2.	?
2.3.	Есеп айырысу мерзімі Т + 2 болған кезде теңге бойынша есеп айырысу еуромен
2.4.	Есеп айырысу мерзімі Т + 0 болған кезде АҚШ доллары бойынша есеп айырысу еуромен
2.5.	Есеп айырысу мерзімі Т + 1 болған кезде АҚШ доллары бойынша есеп айырысу еуромен

кестенің жалғасы

1	2
2.6.	Есеп айырысу мерзімі $T + 2$ болған кезде АҚШ доллары бойынша есеп айырысу еуромен
2.7.	Есеп айырысу мерзімі $T + 0$ болған кезде ресейлік рубль бойынша есеп айырысу еуромен
2.8.	Есеп айырысу мерзімі $T + 0$ болған кезде ресей рубль бойынша есеп айырысу теңгемен
2.9.	?
2.10.	?
2.11.	Есеп айырысу мерзімі $T + 3$ АҚШ доллары бойынша есеп айырысу теңгемен
2.12.	Есеп айырысу мерзімі $T + 3$ қытай юаны бойынша есеп айырысу теңгемен
2.13.	Есеп айырысу мерзімі $T + 0$ фунт стерлингi бойынша есеп айырысу теңгемен
2.14.	Есеп айырысу $T + 0$ және $T + 1$ шарттарымен теңге бойынша есеп айырысумен еуроға қатысты валюталық своп операциясы
2.15.	Есеп айырысу $T + 0$ және $T + 2$ шарттарымен теңге бойынша есеп айырысумен еуроға қатысты валюталық своп операциясы
2.16.	?
2.17.	Есеп айырысу $T + 0$ және $T + 1$ шарттарымен АҚШ доллары бойынша есеп айырысумен еуроға қатысты валюталық своп операциясы
2.18.	Есеп айырысу $T + 0$ және $T + 2$ шарттарымен АҚШ доллары бойынша есеп айырысумен еуроға қатысты валюталық своп операциясы
2.19.	Есеп айырысу $T + 1$ және $T + 2$ шарттарымен АҚШ доллары бойынша есеп айырысумен еуроға қатысты валюталық своп операциясы
2.20	Есеп айырысу $T + 0$ және $T + 1$ шарттарымен қытай юаны бойынша есеп айырысумен еуроға қатысты валюталық своп операциясы

5-тапсырма.

Кестеде KASE индексі туралы ақпарат бар. Бағалы қағаздары KASE индексінің өкілеттілік тізіміне енгізілген эмитенттерді анықтаңыз.

КASE индексі акцияларының құны туралы ақпарат

Эмитент	Код	Баға	Тренд	Үлесі
	CCBN	132,08	0	2,9
	GB_KZMS	602,52	3,56	16,7
	HSBK	37,50	3,10	13,1
	KCEL	1 190,00	0,00	15,3
	KEGC	845,00	2,43	11,3
	KZTK	8 400,00	3,39	10,6
	KZTO	830,00	0,64	16,4
	RDGZ	14 194,63	3,61	13,6

ТЕСТ ТАПСЫРМАЛАРЫ

1. Қаржы агенттігі шығаратын облигация түрін анықтаңыз:
  - а) айырбасталатын
  - б) агенттік
  - в) алғашқы
  - г) мемлекеттік

2. Ұйымдастырылған қор нарығында белгілі бір уақыт кезінде бағалы қағаздар бойынша сұраныстың немесе ұсыныстың бағасын анықтаңыз:
  - а) айырбастау
  - б) купон
  - в) баға белгілеу
  - г) номинал

3. Қор нарығының субъектілері арасында орналастырылған бағалы қағаздардың айналысы үдерісінде қалыптасатын құқықтық қатынастарды сипаттаңыз:
  - а) алғашқы нарық
  - б) қайталама нарық
  - в) алып-сатарлық нарық
  - г) құлдырайтын нарық.

4. Эмитент, эмиссиялық бағалы қағаздар және оларды ұстаушылар туралы мәліметтердің жиынтығы:
  - а) клирингтік жүйе
  - б) сауда-саттық жүйесі
  - в) баға белгілеу жүйесі
  - г) бағалы қағаздарды ұстаушылардың тізілімдер жүйесі

5. Стандартталған тауарлар партиясына, бағалы қағаздарға, валюта мен қаржылық құралдарына қатысты қолданылатын терминді көрсетіңіз:
  - а) курс
  - б) базалық актив
  - в) баға белгілеу
  - г) номинал.

6. Қаржылық құралдарды ұстаушының (сатып алушының) қор нарығының кәсіби қатысушысына беретін және өзіне тиесілі қаржылық құралдармен немесе ақша қаражаттарымен белгілі бір іс-әрекеттерді жүзеге асыруын көрсететін құжатты көрсетіңіз:
  - а) бұйрық
  - б) келісім-шарт
  - в) анықтама
  - г) биржалық куәлік

7. Бағалы қағаздар ұстаушыларының тізілімі жүйесін жүргізу бойынша қызметті жүзеге асыратын мамандандырылған коммерциялық емес ұйымды көрсетіңіз:

- а) депозитарий
- б) дилер
- в) биржа
- г) тіркеуші

8. Сауда-саттықты ұйымдастырушының тізімінен бағалы қағаздарды уақытша немесе тұрақты алып тастауда қолданылатын терминді анықтаңыз:

- а) листинг
- б) клиринг
- в) делистинг
- г) мэтчинг

9. Орталық депозитарийдің өз клиенттерінің жеке шоттарындағы қаржылық құралдарды есепке алуына қатысты қолданылатын терминді көрсетіңіз:

- а) мэтчинг
- б) клиринг
- в) листинг
- г) депонирлеу

10. Эмиссиялық бағалы қағаздар мен өзге де қаржылық құралдар бойынша міндеттемелерді орындамау қалай аталады:

- а) мэтчинг
- б) клиринг
- в) дефолт
- г) депонирлеу

11. Орталық депозитарийдің клиенті болып табылатын ұйымды көрсетіңіз:

- а) депонент
- б) спекулянт
- в) арбитражер
- г) тіркеуші

12. Бағалы қағаз болып табылмайтын және Орталық депозитарий, тіркеуші немесе номиналды ұстаушымен берілетін, сондай-ақ тіркелген тұлғаның белгілі бір уақыт кезінде құқықтарын растайтын қаржылық құралдар бойынша құжатты көрсетіңіз:

- а) клиенттік тапсырыс
- б) клиенттік бұйрық
- в) биржалық куәлік
- г) жеке шоттан үзінді-көшірме

13. Шығарылымы уәкілетті органда тіркелетін бағалы қағаздарды көрсетіңіз:

- а) жарияланған
- б) орналастырылған
- в) сатып алынған
- г) тәркіленген

14. Меншікті активтерге немесе инвестициялық басқаруға берілген активтерге қатысты инвестициялық шешімдерді қабылдауды жүзеге асыратын қор нарығының кәсіби қатысушысының алқалы органын (тіркеушіні және трансферагентті қоспағанда) көрсетіңіз:

- а) директорлар кеңесі
- б) инвестициялық комитет
- в) биржалық кеңес
- г) тағайындаулар жөніндегі комитет

15. Инсайдерлік ақпаратқа қол жеткізе алатын тұлғаны көрсетіңіз:

- а) инсайдер
- б) депонент
- в) инвестор
- г) спекулянт

16. Шығарылу шарттары исламдық қаржыландыру принциптеріне сәйкес келетін эмиссиялық бағалы қағаздарды анықтаңыз:

- а) ерекшеленген
- б) классикалық
- в) исламдық
- г) борыштық

17. Клиенттердің қаржылық құралдар мен ақша қаражаттарының есебін жүргізуді және солар бойынша құқықтарды растауды, сондай-ақ өзіне клиенттердің құжаттамалық қаржылық құралдарды сақтау бойынша міндеттемелерді қабылдай отырып, оларды сақтауды жүзеге асыратын қор нарығының кәсіби қатысушысын көрсетіңіз:

- а) кастодиан
- б) брокер
- в) тіркеуші
- г) эмитент

18. Қор нарығының кәсіби қатысушысының қызметін пайдаланатын немесе пайдалануға ниеттенген тұлға:

- а) кастодиан
- б) инсайдер
- в) клиент
- г) спекулянт

19. Клирингтік ұйымының меншікті активтері есебінен қалыптастырылған және клирингтік ұйым қызметінің тәуекелдерін төмендетуге арналған қаражат:

- а) резервтік қор
- б) ұлттық қор
- в) тәуекелдерді жабу қоры
- г) инвестициялық қор

20. ЕСЖ-сінің бір секциясын көрсетіңіз

- а) квазимемлекеттік компаниялардың бағалы қағаздарымен сауда секциясы
- б) қор индексіндегі туынды бағалы қағаздармен сауда секциясы
- в) металдар және өнеркәсіптік тауарлармен сауда секциясы
- г) доллар-еуро валюталық жұбындағы фьючерстермен сауда секциясы

21. Өз мүддесі үшін және өз есебінен мәмілелер жасайтын қор нарығының кәсіби қатысушысын көрсетіңіз:

- а) брокер
- б) дилер
- в) биржа
- г) тіркеуші

22. Клиенттің мүддесі үшін оның есебінен және тапсырмасы бойынша мәмілелерді жүзеге асыратын қор нарығының кәсіби қатысушысын көрсетіңіз:

- а) биржа
- б) тіркеуші
- в) брокер
- г) дилер

23. Қазақстан Республикасының қор биржасының ұйымдық-құқықтық формасы қандай?:

- а) жауапкершілігі шектеулі серіктестік
- б) үкіметтік емес ұйым
- в) акционерлік қоғам
- г) республикалық мемлекеттік кәсіпорын

24. Сауда-саттықты ұйымдастырушылар:

- а) брокерлер мен дилерлер
- б) тіркеуші және орталық депозитарий
- в) биржа мүшелері
- г) қор биржасы және биржадан тыс нарықтың баға белгілеу ұйымы

25. Қаржылық құралдарға жататындар:

- а) акция
- б) облигация
- в) ақша
- г) аталғандардың барлығы дұрыс

26. Бағалы қағаздардың айналысына маманданған биржаны анықтаңыз:

- а) опциондық биржа
- б) валюталық биржа
- в) қор биржасы
- г) тауар биржасы

27. Қандай кәсіби қызмет уәкілетті органмен лицензиялауға жатпайды:

- а) трансфер-агент қызметі
- б) қаржылық құралдармен мәмілелер бойынша клирингтік қызмет
- в) сауда-саттықты ұйымдастырушының қызметі
- г) тіркеушінің қызметі

28. Қандай кәсіби қызмет уәкілетті органмен лицензиялауға жатпайды:

- а) брокерлік
- б) дилерлік
- в) орталық депозитарийдің қызметі
- г) кастодиандық

29. Биржалық деривативтермен болатын сауда-саттық көлемінің өсуіне әсер ететін негізгі факторды анықтаңыз:

- а) бағалы қағаздармен болатын сауда-саттық көлемінің өсуі
- б) негізіне қор индекстері кіретін деривативтермен болатын сауда-саттық көлемінің өсуі
- в) мұнай және өзге де мұнай өнімдері үшін бағаның өсуі
- г) валюталық және тауарлық деривативтермен болатын сауда-саттық көлемінің өсуі

30. KASE-нің құрылған жылын көрсетіңіз:

- а) 1999
- б) 1996
- в) 2000
- г) 1993

31. ЕСЖ құрылған жылды көрсетіңіз:

- а) 2008
- б) 2006
- в) 2000
- г) 2007

32. Акционерлік компанияның ұйымдық-құқықтық формасында жұмыс істейтін KASE ... болып табылады:

- а) коммерциялық емес ұйым
- б) коммерциялық ұйым
- в) республикалық мемлекеттік кәсіпорын
- г) үкіметтік емес ұйым

33. Қаржылық қызметтерді көрсетумен және тұтынумен, қаржылық құралдардың айналысымен байланысты қатынастар жиынтығы:

- а) еңбек нарығы
- б) тауар нарығы
- в) қаржы нарығы
- г) шикізат нарығы

34. Қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарын мемлекеттік реттеу, бақылау және қадағалаудың мақсаттары:

- а) қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету және қаржы нарығында шынайы бәсекелестікті қолдауға бағытталған тең құқылы жағдайлар жасау
- б) ресурстар мен реттеу құралдарын тиімді пайдалану
- в) қаржылық ұйымдардың қызметі мен қаржылық қадағалаудың ашықтығы
- г) қаржы ұйымдарының жауапкершілігі

35. Әлем бойынша акцияларды жария орналастырудан инвестициялық ағындардың жалпы төмендеуі жағдайында осы акциялардың жаңа шығарылымының динамикасын сипаттаңыз:

- а) IPO-дан инвестициялық ағымдар көлемінің өсуіне қарамастан, жалпы шығарылымдар санының төмендеуі байқалады
- б) IPO-дан инвестициялық ағымдар көлемінің төмендеуіне қарамастан, листингтердің жалпы санының өсуі байқалады
- в) IPO-дан инвестициялық ағымдар көлемінің төмендеуіне қарамастан, листингтердің жалпы саны өткен жылдың деңгейінде қалып отыр
- г) листингтер санының өсуі IPO-дан инвестициялық ағымдардың жалпы көлемінің ұлғаюына алып келді

36. Қор нарығының объектілерін көрсетіңіз:

- а) инвесторлар
- б) бағалы қағаздар
- в) эмитенттер
- г) аталғандардың барлығы дұрыс

37. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банк активтерін басқаруды қандай ұйымға қатысты жүзеге асыратындығын көрсетіңіз:

- а) Ұлттық қор
- б) инвестициялық қор
- в) ерікті зейнетақы қоры
- г) сақтандыру компаниялары

38. Қор нарығының объектілерін көрсетіңіз:

- а) инвесторлар
- б) бағалы қағаздар
- в) эмитенттер
- г) аталғандардың барлығы дұрыс

39. Өз клиенттері арасында құжаттарды (ақпаратты) қабылдау және беру бойынша қызмет көрсететін қор нарығының кәсіби қатысушысын көрсетіңіз:

- а) облигацияларды ұстаушылардың өкілі
- б) трансфер-агент
- в) орталық контрагент
- г) төлем агенті.

40. Акционерлік компанияның дауыс беретін акцияларының он процентінен азы тиесілі акционерді көрсетіңіз:

- а) миноритарий
- б) ірі акционер
- в) инвестор – айырбасталатын бағалы қағаздарды ұстаушы
- г) трейдер

41. Акционерлік компанияның дауыс беретін акцияларының он процентінен көбі тиесілі акционердің мәртебесін көрсетіңіз:

- а) облигацияларды ұстаушылардың өкілі
- б) миноритарий
- в) орталық контрагент
- г) ірі акционер

42. Әлемде акциялармен сауда-саттықтың жалпы көлемінің өсуі аясында Америка континентіндегі капиталдандыру көрсеткішінің динамикасын сипаттаңыз:

- а) өсімнің баяулау үдерісі, көрсеткіш деңгейінің төмендеуі
- б) көрсеткіш деңгейінің жалпы өсуін сипаттайтын оң динамика
- в) көрсеткіш өзгеріссіз қалды
- г) сауда-саттық көлемінің оң динамикасы капиталдандырудың оң динамикасын анықтайды

43. Өз клиенттері арасында құжаттарды (ақпаратты) қабылдау және беру бойынша қызмет көрсететін қор нарығының кәсіби қатысушысын көрсетіңіз:

- а) облигацияларды ұстаушылардың өкілі
- б) трансфер-агент
- в) орталық контрагент
- г) төлем агенті

44. Жиынтығына акционерлік компанияның дауыс беретін акцияларының отыз процентінің тиесілілігі көрсетілген өзара жасасқан келісім негізінде жүзеге асырылатын бірнеше акционерлердің тобын көрсетіңіз:

- а) облигацияларды ұстаушылардың өкілдері
- б) миноритарийлер
- в) орталық контрагенттер
- г) ірі акционерлер.

45. KASE акция нарығының индикаторын көрсетіңіз:

- а) KIBOR индикаторы
- б) KIBID индикаторы
- в) KASE индексі
- г) KASE_BC индексі

46. Бағалы қағаздардың шығарылым формасы бойынша түрлерін көрсетіңіз:

- а) құжатты және құжатсыз
- б) қысқа мерзімді және орта мерзімді
- в) мемлекеттік және кәсіпорындық
- г) жаһандық және инфрақұрылымдық

47. Айналым мерзімі бойынша борыштық бағалы қағаздардың түрлерін көрсетіңіз:

- а) эмиссиялық және эмиссиялық емес
- б) қысқа мерзімді және орта мерзімді
- в) мемлекеттік және кәсіпорындық
- г) атаулы және ұсынбалы

48. Қаржылық активті көрсетіңіз

- а) ғимарат
- б) инвестордың автомобилі
- в) ақша
- г) тауарлық-материалдық құндылықтар

49. Проценттік ставкасы ауыспалы – өзгермелі индикаторға тәуелді облигация түрін көрсетіңіз:

- а) нөлдік купонды облигациялар
- б) өзгермелі проценттік мөлшерлемесі бар облигациялар
- в) дисконттық облигациялар
- г) тіркелген проценттік мөлшерлемесі бар облигациялар

50. Акционерлік компанияның дауыс беретін акцияларының он процентінен азы тиесілі акционерді көрсетіңіз:

- а) миноритарий
- б) ірі акционер
- в) инвестор – айырбасталатын бағалы қағаздарды ұстаушы
- г) трейдер

51. Корпоративтік облигациялар нарығының индикаторын көрсетіңіз:

- а) KIBOR индикаторы
- б) KIBID индикаторы
- в) KASE индексі
- г) KASE_BC индексі

52. Ақша қаражаттарын депозитке тарту мөлшерлемелерінің орташа мәнін айқындайтын ақша нарығы индикаторын көрсетіңіз:

- а) KIBOR индикаторы
- б) KIBID индикаторы
- в) KIMEAN индикаторы
- г) KazPrime индикаторы

53. Ақша қаражаттарын депозитке тарту мөлшерлемелерінің орташа мәнін айқындайтын ақша нарығы индикаторын көрсетіңіз:

- а) SWAP-1D
- б) KIBOR индикаторы
- в) KIBID индикаторы
- г) KIMEAN индикаторы

54. Облигация бойынша купон проценттерді төлеуді көздемейтін, бірақ дисконтпен, яғни номиналды құнынан жеңілдікпен орналастырылатын облигациялар түрін көрсетіңіз:

- а) нөлдік купонды облигациялар
- б) өзгермелі проценттік мөлшерлемесі бар облигациялар
- в) бекітілген табыстылығы жарияланған облигациялар
- г) тіркелген проценттік мөлшерлемесі бар облигациялар

55. Қаржылық міндеттемені көрсетіңіз:

- а) ақша
- б) ақшаны немесе өзге де қаржылық активті басқа ұйымға беру туралы шартты міндеттеме
- в) басқа ұйымдардың үлестік құралдары
- г) ақша немесе өзге де қаржылық активті басқа ұйымнан алу туралы шарттық құқық

56. Биржалық сауда-саттық жүйесінде T+0 схемасы бойынша акцияларды сату мәмілесін жасау үшін сауда-саттыққа қатысушылар мен олардың клиенттерінде болуы тиіс:

- а) Орталық депозитарийдегі қосалқы шоттарында: бағалы қағаздардың саны мәміле жасалған күннен кейінгі келесі күнге сатумен анықталған клиенттік тапсырыстардан кем емес
- б) Орталық депозитарийдегі банктік шоттардағы ақша сомасы сатуға берілген клиенттік тапсырыстардың жиынтық көлемінен кем емес
- в) БЕАҚО ААБЖ-сіндегі (БЕАҚО ҚРҰБ, ЕДБ үшін, ААБЖ) банктік шоттардағы ақша сомасы сатуға берілген клиенттік тапсырыстардың жиынтық көлемінен кем емес
- г) Орталық депозитарийдегі қосалқы шоттарында: бағалы қағаздардың саны сатуға берілген клиенттік тапсырыстардан кем емес

57. Биржалық сауда-саттық жүйесінде T + 0 схемасы бойынша облигацияларды сатып алу мәмілесін жасасу үшін сауда-саттыққа қатысушылар мен олардың клиенттерінде болуы тиіс:

- а) Орталық депозитарийдегі қосалқы шоттарында: бағалы қағаздардың саны мәміле жасалған күннен кейінгі келесі күнге сатумен анықталған клиенттік тапсырыстардан кем емес
- б) Орталық депозитарийдегі банктік шоттардағы ақша сомасы сатып алуға берілген клиенттік тапсырыстардың жиынтық көлемінен кем емес
- в) БЕАҚО ААБЖ-сіндегі (БЕАҚО ҚРҰБ, ЕДБ үшін, ААБЖ) банктік шоттардағы ақша сомасы сатуға берілген клиенттік тапсырыстардың жиынтық көлемінен кем емес
- г) Бірыңғай тіркеушідегі қосалқы шоттарында: бағалы қағаздардың саны сатуға берілген клиенттік тапсырыстардан кем емес

58. Мемлекеттік емес эмиссиялық бағалы қағаздардың шығарылымын мемлекеттік тіркеу жүзеге асырылады:

- а) тіркеушімен
- б) орталық депозитариймен
- в) биржамен
- г) реттеушімен

59. Эмитент туралы, оның қаржылық жағдайы және эмиссиялық бағалы қағаздарды сату болжамы көрсетілген мәліметтер мен басқа да ақпараттарды қамтитын құжатты көрсетіңіз:

- а) листингтік талаптар
- б) дивидендтік саясат
- в) облигацияларының шығарылым аңдатпасы
- г) корпоративтік басқару кодексі

60. Жарияланған акциялардың саны ұлғайғанда және орналастырылған акциялардың түрі өзгергенде немесе облигациялардың саны кеміген кезде уәкілетті орган:

- а) жарияланған акциялар (облигациялар) шығарылымын мемлекеттік тіркеу туралы куәлікті ауыстырады
- б) жарияланған акциялар (облигациялар) шығарылымын мемлекеттік тіркеу туралы куәлікті жояды
- в) акциялар (облигациялар) шығарылымын жояды
- г) эмитенттен айыппұл өндіріп алады

61. «Өзге де борыштық бағалы қағаздарға» жатпайтын санатты көрсетіңіз:

- а) квазимемлекеттік сектор субъектілерінің бағалы қағаздары
- б) секьюритилендірілген борыштық бағалы қағаздар
- в) инфрақұрылымдық борыштық бағалы қағаздар
- г) арнайы кәсіпорын шығарған борыштық бағалы қағаздар

62. Облигациялар шығару проспектісінің ажырамас бөлігін көрсетіңіз:
- а) облигацияларды ұстаушылардың өкілімен жасалған шарттардың көшірмелері
  - б) ұйымдастырылмаған нарықта қоғаммен сатып алынған акциялардың құнын анықтау әдістемесі
  - в) ұйымдастырылған нарықта қоғаммен сатып алынған акциялардың құнын анықтау әдістемесі
  - г) компанияның таза кірісін акционерлік капитал бойынша бөлу тәртібі
63. Эмитент орналастырылған облигацияларды сатып алуды жүзеге асыруы тиіс жағдайды анықтаңыз:
- а) облигациялардың айналым мерзімінің аяқталуы
  - б) артықшылықты акциялар бойынша дивидендтер есептеу
  - в) жай акциялар бойынша дивидендтер есептеу
  - г) эмитент органының облигациялардың делистингі туралы шешім қабылдауы
64. «Борыштық бағалы қағаздар» секторының бір санатын көрсетіңіз:
- а) бірінші санат
  - б) екінші санат
  - в) буферлік санат
  - г) үлестік бағалы қағаздар
65. «Акциялар» секторының бір санатын көрсетіңіз:
- а) бірінші санат
  - б) квазимемлекеттік сектор субъектілерінің бағалы қағаздары санаты
  - в) буферлік санат
  - г) үлестік бағалы қағаздар
66. Ашық сауда-саттықты (ең көп таралған) жүргізудің негізгі әдісін көрсетіңіз:
- а) голландиялық сауда-саттық әдісі
  - б) жазылу әдісі
  - в) мамандандырылған сауда-саттық әдісі
  - г) үздіксіз қарсылама аукцион әдісі
67. Ашық сауда-саттыққа жатпайтын әдісті анықтаңыз:
- а) жазылу әдісі
  - б) голландтық сауда-саттық әдісі
  - в) фиксинг әдісі
  - г) франкфурттік сауда-саттық әдісі
68. Сауда-саттық регламенті дегеніміз не?:
- а) қор биржасы мүшелері мен қор биржасы трейдерлерінің жауапкершілігі
  - б) сауда-саттықты жүргізудің негізгі параметрлері
  - в) орталық контрагент ретіндегі қор биржасының міндеттері
  - г) айналысқа жіберілген қаржылық құралдарды бағалау әдістері

69. KASE-де «Қазтрансойл» АҚ акцияларының алғашқы сауда-саттығы барысында бірінші мәміленің бағасы:

- а) 725
- б) 800
- в) 819
- г) 850

70. «Халықтық IPO» бағдарламасын өткізу барысында «Қазтрансойл» АҚ-ның акцияларын орналастыру бағасы:

- а) 525
- б) 625
- в) 725
- г) 825

71. «Халықтық IPO» қорытындысы бойынша «Қазтрансойл» АҚ акционерлерінің санын көрсетіңіз:

- а) шамамен 34 мың
- б) 52 мыңнан көп
- в) 10 мыңнан кем
- г) 500-ден кем

72. Қандай субъектілер қор биржасының мүшелері болып табылады?:

- а) трейдерлер
- б) сауда-саттықты ұйымдастырушылар
- в) нарықтың кәсіби қатысушылары
- г) инвесторлар

73. Биржаның клирингтік қызметін пайдалануға құқылы:

- а) кәсіби қатысушылар
- б) клирингтік қатысушылар
- в) биржа мүшелері
- г) трейдерлер.

74. Қаржылық құралдармен мәмілелер бойынша орталық контрагенттің қызметін биржа жүзеге асыратын нарықты көрсетіңіз,

- а) деривативтер нарығы
- б) корпоративтік қор нарығы
- в) мемлекеттік қор нарығы
- г) репо операциялары нарығы

75. Биржаның клирингтік қызметіне алынатын құралды көрсетіңіз:

- а) «Қазмұнайгаз «Барлау Өндіру» АҚ-ның жай акциялары
- б) «Қазақстан Халық жинақ банкі» АҚ-ның облигациялары
- в) T + 3 есеп айырысу мерзімі бойынша теңгемен есептелген еуро
- г) «Қазмұнайгаз «Барлау Өндіру» АҚ-ның жай акцияларына үш айлық фьючерс

76. Биржаның клирингтік қызметіне алынатын құралды көрсетіңіз:

- а) «Қазтрансойл» АҚ-ның жай акцияларына алты айлық фьючерс
- б) «Қазмұнайгаз» Барлау Өндіру» АҚ жай акцияларына алты айлық фьючерс
- в) T + 0 есеп айырысу мерзімі бойынша теңгемен есептелген еуро
- г) T + 3 және T + 5 есеп айырысу мерзімі бойынша теңгемен есептелген АҚШ долларына қатысты валюталық своп операциясы

77. ҚРҰБ өз нетто-міндеттемелерін төлеуде валютаны жеткізудің қандай режимін таңдауға құқылы?:

- а) сатылатын немесе сатып алынатын шетел валютасын алдын ала төлеу режимі
- б) сатылатын немесе сатып алынатын шетел валютасын есеп айырысуды жүзеге асыру белгіленген уақытқа дейін мерзімді төлеу режимі
- в) сатылатын шетел валютасын бақылаусыз жеткізу режимі – есеп айырысуды жүзеге асыру күні ішінде (Алматы уақыты бойынша)
- г) барлық шетел валюталары бойынша нетто-позицияның күндізгі жиынтық лимитін белгілей отырып, сатылатын немесе сатып алынатын шетел валютасын мерзімді төлеу режимі

78. Шетелдік валюталармен биржалық сауда-саттықтың есептесуді жүзеге асыру күніндегі (Алматы уақыты бойынша) нәтижелері бойынша төлемдерді жүзеге асыру регламентіне сәйкес сауда-саттыққа қатысушылардың қазақстандық теңгені Биржаның корреспонденттік шотына аударуының шекті уақытын көрсетіңіз:

- а) 16.30
- б) 12.00
- в) 17.00
- г) 17.30

79. Шетелдік валюталармен биржалық сауда-саттықтың есептесуді жүзеге асыру күніндегі (Алматы уақыты бойынша) нәтижелері бойынша төлемдерді жүзеге асыру регламентіне сәйкес қытай юані бойынша маркет-мейкердің шетел валютасын Биржаның корреспонденттік шотына аударуының шекті уақытын көрсетіңіз:

- а) 16.30
- б) 12.00
- в) 17.00
- г) 17.30

80. Эмитенттің міндеттемелерінің мөлшері мен меншікті капиталының арасындағы арақатынас:

- а) левередж
- б) депонирлеу
- в) резервтеу
- г) табыстылық

81. Есептесуді жүзеге асыру күнінде (Алматы уақыты бойынша) мемлекеттік бағалы қағаздарды оқшаулау жағдайында сауда-саттыққа қатысушылардың шетел валютасын (суро) Биржаның корреспонденттік шотына аударуының шекті уақытын көрсетіңіз:

- а) 21.00
- б) 24.00
- в) 16.30
- г) 18.00

82. Қор нарығының кәсіби қатысушылары мен олардың клиенттерінің мүдделерінің бір-біріне сәйкес келмеу жағдайын анықтаңыз:

- а) левередж
- б) арбитраж
- в) ақпараттың дұрыс таратылмауы
- г) мүдделер қақтығысы

83. Эмитенттің орналастырылған облигацияларды сыйақы және номиналды құнды төлеу жолымен айналыстан алу бойынша іс-әрекетін сипаттаңыз:

- а) өтеу
- б) шығару
- в) листинг
- г) делистинг

84. Бағалы қағаздарды ұстаушылардың тізілімдер жүйесінде және номиналды ұстауды есепке алу жүйесінде бағалы қағаздармен жасалған азаматтық-құқықтық мәмілелерді тіркеуге уақытша тыйым салу:

- а) депонирлеу
- б) оқшаулау
- в) листинг
- г) делистинг

85. Қор не тауар биржасында қаржылық құралды сатушы немесе сатып алушының әрбірі үшін жасалатын мәмілелердің бір тарапы болып табылатын заңды тұлғаны анықтаңыз:

- а) депонент
- б) орталық контрагент
- в) оригинатор
- г) тіркеуші

86. Эмиссиялық бағалы қағаздар және олардың эмитенттері туралы уәкілетті орган қалыптастыратын мәліметтер жиынтығын атаңыз:

- а) мемлекеттік тізілім
- б) ұстаушылардың тізілімі
- в) ресми тізім
- г) есепке алу жүйесі

87. Белгілі бір эмитенттің салыстырмалы несиелік қабілетін немесе оның бағалы қағаздарының сапасы мен сенімділігін белгілейтін, бағалаудың жеке сандық және әріптік көрсеткішін көрсетіңіз:

- а) рейтинг
- б) баға белгілеу
- в) тикер
- г) стрип

88. Белгілі бір эмитенттің салыстырмалы несиелік қабілетін немесе оның бағалы қағаздарының сапасы мен сенімділігін белгілейтін, бағалаудың жеке сандық және әріптік көрсеткішін көрсетіңіз:

- а) рейтинг
- б) баға белгілеу
- в) тикер
- г) стрип

89. Уәкілетті органның эмиссиялық бағалы қағаздарға оларды сәйкестендіру және есепке алуды жүйелеу мақсатында беретін әріптік-сандық кодын көрсетіңіз:

- а) рейтинг
- б) ұлттық сәйкестендіру нөмірі
- в) ұлттық сәйкестендіру коды
- г) стрип

90. Бағаның қолайсыз өзгеруі нәтижесінде туындайтын ықтимал шығынды өтеу мақсатында туынды қаржылық құралдармен жасалатын операцияны көрсетіңіз:

- а) депонирлеу
- б) маржирлеу
- в) резервтеу
- г) хеджирлеу

91. Эмитенттің эмиссиялық бағалы қағаздардың азаматтық құқық объектісі ретінде туындауына немесе орналастырылуы, айналымы және өтелуі шығарылым проспектісіне сәйкес жүзеге асырылатын белгілі бір бағалы қағаздардың жиынтығына бағытталған іс-әрекетін анықтаңыз:

- а) шығару
- б) тіркеу
- в) делистинг
- г) листинг

92. Шектеулі ықпал ету шараларын анықтаңыз:

- а) ұйғарым
- б) лицензияны қайтарып алу
- в) жою
- г) банкроттық

93. Эмитентке эмиссиялық бағалы қағаздарды шығару және орналастыру бойынша бірлесіп қызмет көрсету мақсатында құрылған келісім-шарт негізінде қызмет ететін андеррайтерлердің бірлестігін көрсетіңіз:

- а) инвестициялық комитет
- б) портфельді басқарушы
- в) клирингтік қатысушы
- г) эмиссиялық консорциум.

94. Эмиссиялық бағалы қағаздар және олардың эмитенттері туралы уәкілетті орган қалыптастыратын мәліметтер жиынтығын атаңыз:

- а) мемлекеттік тізілім
- б) ұстаушылардың тізілімі
- в) ресми тізім
- г) есепке алу жүйесі

95. Акционерлік компанияның жарияланған акциялар шығарылымын мемлекеттік тіркеу туралы шешім қабылдайтын органды көрсетіңіз:

- а) құрылтай жиналысы
- б) директорлар кеңесі
- в) инвестициялық комитет
- г) басқарма

96. Қор нарығының субъектісіне анықталған құқық бұзушылықтарды және себептерді жоюға бағытталған түзету шараларын міндетті орындауы туралы реттеуші тарапынан берілген нұсқау:

- а) жазбаша хабарлама
- б) жазбаша келісім
- в) жазбаша ескерту жасау
- г) жазбаша нұсқама беру

97. Қор нарығының субъектісіне немесе оның басшы қызметкеріне реттеуші тарапынан санкциялар қолдану мүмкіндігі туралы уәкілетті органның берген хабарламасы:

- а) жазбаша шеттету
- б) жазбаша келісім
- в) жазбаша ескерту жасау
- г) жазбаша нұсқама беру

98. Уәкілетті орган қор нарығының субъектісіне қандай санкциялар қолдануға құқылы:

- а) айыппұлдар
- б) лицензия мерзімін ұзартудан бас тарту
- в) шотын оқшаулау
- г) заңды тұлғаны тіркеуді кері қайтарып алу

99. Эмиссиялық бағалы қағаздарды шығаруды жүзеге асыратын тұлға:

- а) брокер
- б) инвестор
- в) эмитент
- г) депонент

100. Акционерлік компанияның жарияланған акциялар шығарылымын мемлекеттік тіркеу туралы шешім қабылдайтын органды көрсетіңіз:

- а) аудит жөніндегі комитет
- б) облигацияларды ұстаушылар
- в) акционерлердің жалпы жиналысы
- г) директорлар кеңесі

ҚЫСҚАРТЫЛҒАН СӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ

АҚ	–	акционерлік қоғам
IPO	–	initial public offering
KASE	–	Қазақстан қор биржасы
PPO	–	primary public offering
SPO	–	secondary public offering
WFE	–	World Federation of Exchanges / Қор биржаларының дүниежүзілік федерациясы
ААБЖ		акша аударудың банкаралық жүйесі
АҚШ ҚЕС	–	АҚШ-тың қаржылық есептілік стандарттары
БАҚ		бұқаралық ақпараттар құралы
БЕАҚО		банкаралық есеп айырысудың Қазақстандық орталығы
БЖЗҚ	–	«Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ
БҚ	–	бағалы қағаздар
БҚН	–	бағалы қағаздар нарығы
БН	–	биржа нарығы
Долл.	–	АҚШ доллары
ЕДБ	–	екінші деңгейдегі банк/банктер
ЕСЖ	–	«Еуразиялық сауда жүйесі» тауар биржасы»
ЖШС	–	жауапкершілігі шектеулі серіктестік
Кәсіби қатысушы	–	қор нарығының кәсіби қатысушысы
КЕХС	–	қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттары
ҚРҰБ	–	Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
МБҚ	–	мемлекеттік бағалы қағаздар
ОД	–	бағалы қағаздардың Орталық депозитарийі
«Самұрық-Қазына» ҰӘҚ	–	«Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры» АҚ
«Халықтық IPO» бағдарламасы / бағдарлама	–	«Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры» акционерлік қоғамының еншілес және тәуелді ұйымдарының акциялар пакетін қор нарығына шығару бағдарламасы

БИБЛИОГРАФИЯЛЫҚ ТІЗІМ

1. Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі (Жалпы бөлімі) (24 қараша 2015 жылғы жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен).
2. «Бағалы қағаздар нарығы туралы» 2 маусым 2003 жылғы № 461-ІІ (03 желтоқсан 2015 жылғы жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен) Қазақстан Республикасының Заңы
3. «Қаржы нарығын және қаржылық ұйымдарды мемлекеттік реттеу, бақылау және қадағалау туралы» 4 шілде 2003 жылғы № 474-ІІ (24 қараша 2015 жылғы жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен) Қазақстан Республикасының Заңы
4. «Рұқсаттар мен хабарламалар туралы» 16 мамыр 2014 жылғы № 202-V (14 қаңтар 2016 жылғы жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен) Қазақстан Республикасының Заңы
5. «Акционерлік қоғамдар туралы» 13 мамыр 2003 жылғы № 415-ІІ (24 қараша 2015 жылғы жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен) Қазақстан Республикасының Заңы
6. 8 желтоқсан 2009 жылғы № 2042 Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен бекітілген биржалық сауданың типтік ережелері
7. Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 22 қазан 2014 жылғы № 189 қаулысымен бекітілген эмитенттерге және олардың қор биржасында айналысқа жіберілетін (жіберілген) бағалы қағаздарына, сондай-ақ қор биржасы тізімінің жекелеген санаттарына қойылатын талаптар
8. «Қазақстан қор биржасы» АҚ биржалық кеңесінің 27 қаңтар 2012 жылғы № 17 қаулысымен бекітілген сауда-саттық регламенті және растау жүйесі»
9. «Қазақстан қор биржасы» АҚ биржалық кеңесінің 29 ақпан 2012 жылғы № 4 шешімімен бекітілген, репо операцияларын жүзеге асыру ережелері»
10. «Қазақстан қор биржасы» АҚ биржалық кеңесінің 31 қаңтар 2013 жылғы № 2 шешімімен бекітілген туынды қаржылық құралдармен биржалық сауда-саттық ережелері»
11. «Қазақстан қор биржасы» ЖАҚ биржалық кеңесінің 01 қараша 1996 жылғы № 11 (15 наурыз 2013 жылғы жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен) шешімімен бекітілген шетел валюталарымен биржалық сауда-саттық ережелері
12. «Қазақстан қор биржасы» АҚ биржалық кеңесінің шешімімен бекітілген автоматты репо нарығының спецификациясы 14 ақпан 2014 жылғы № 20.
13. «Қазақстан қор биржасы» АҚ Биржалық кеңесінің 29 желтоқсан 2004 жылғы № 29 (28 наурыз 2014 жылғы жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен) қаулысымен бекітілген Сауда-саттықты өткізу әдістері туралы ереже.

14. «Қазақстан қор биржасы» АҚ Директорлар кеңесінің 2007 жылғы 17 қыркүйектегі № 135/1 (2014 жылғы 21 мамырдағы өзгерістер мен толықтырулармен) шешімімен бекітілген қор нарығының көрсеткіштерін есептеу әдістемесі
15. «Қазақстан қор биржасы» АҚ биржалық кеңесінің 2012 жылғы 31 мамырдағы № 96 (2014 жылғы 10 желтоқсандағы өзгертулермен) шешімімен бекітілген клирингтік қызметтерге қабылданған қаржы құралдарының тізбесі
16. «Қазақстан қор биржасы» АҚ биржалық кеңесінің 2015 жылғы 08 сәуірдегі № 7 шешімімен бекітілген қаржы құралдарымен операциялар бойынша клирингтік қызметті жүзеге асыру ережелері
17. «Қазақстан қор биржасы» АҚ биржалық кеңесінің 2015 жылғы 8 сәуірдегі № 7 шешімімен бекітілген клирингке қатысушылар туралы ереже
18. «Қазақстан қор биржасы» АҚ Биржалық кеңесінің 2009 жылғы 5 қарашадағы № 29 (а) (2015 жылғы 10 маусымдағы өзгерістер мен толықтырулармен) шешімімен бекітілген листингтік ережелер
19. «Қазақстан қор биржасы» ЖАҚ валюта нарығы бойынша биржалық кеңесі комитетінің 1999 ж. 24 тамыздағы № 6 (2015 ж. 8 қазандағы өзгертулер мен толықтырулармен) шешімімен бекітілген, шетел валютасындағы сауда-саттық нәтижелері бойынша есеп айырысу жүргізу ережелері
20. Найман Э.Л. Малая энциклопедия трейдера. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 7-е изд. – 403.
21. Миркин Я.М. Рынок ценных бумаг России: воздействие фундаментальных факторов, прогноз и политика развития. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 624 с.
22. Ческидов Б.М. Модели рынков ценных бумаг. – СПб.: Питер, 2006.
23. Арсеньев В. Руководство по российскому рынку капитала. – М.: Альпина Паблишер, 2001. – 280 с.
24. Рынок облигаций. Курс для начинающих (Серия «Reuters для финансистов») / Пер. с англ. – М.: Альпина Паблишер, 2003. – 337 с.
25. History of the Chicago Mercantile Exchange by Everette V. Haggis
26. Худайбергенов О. Почем акции для народа // Рынок ценных бумаг Казахстана. – 2012. № 6. – С. 30-33.
27. Мертенс А. Инвестиции. Курс лекций по современной финансовой теории. – К.: Киевское инвестиционное агентство, 1997. – 416 с.
28. Дорнбуш М., Фишер С. Макроэкономика/ Пер. с англ. – М: Изд-во МГУ: ИНФРА-М, 1997.
29. Курс экономической теории: Учебник – 5-е дополненное и переработанное издание – Киров: АСА, 2004. – 832 с.
30. UN Report «World Economic Situation and Prospects 2019» www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp.../2019wesp_full_en.pdf - 2020.
31. IMF Report «World Economic Outlook. October 2020» <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2020/02/pdf/text.pdf>.

32. World Federation of Exchanges. Full Year Statistics Show 2015 // <http://www.world-exchanges.org>.

Интернет-ресуртар тізімі:

33. www.world-exchanges.org.
34. Биржа туралы. Жалпы мәліметтер // www.kase.kz/ru/general_info.
35. Сандармен KASE-20 жыл // www.edu.kase.kz.
36. Фьючерстер // www.edu.kase.kz.
37. Мемлекеттік бағалы қағаздар // www.edu.kase.kz.
38. Overview of Dow Jones Averages // www.djaverages.com.
39. 01 ақпан 2018 жылға типтік тұсаукесер//www.kase.kz.
40. Қалай инвестор болдым // www.edu.kase.kz.
41. http://studme.org/36751/finansy/optionnyye_kontrakty
42. FIA Annual Global Futures and Options Volume: gains in North America and Europe offset declines in Asia-Pacific//www.fimag.fia.org.
43. Қазақстан Ұлттық банктің ресми интернет-ресурсы.
<https://nationalbank.kz/kz>
44. Статистика//www.kase.kz/ru/statistics
45. Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігінің ресми интернет-ресурсы.
<https://www.finreg.kz>
46. Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігінің сайты www.gov.kz